

Faustyna Puchalska

"Studia Etyczne i Estetyczne, zbiór II", red. Tadeusz Szkołut, Lublin 1995 : [recenzja]

Sztuka i Filozofia 11, 239-241

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

do kontekstu różnorodnych relacji, w jakie uwikłana jest jednostka w świecie, samo w sobie nie stanowi żadnego argumentu dowodowego. Ale ponieważ świat zewnętrzny to nic innego, jak stworzony przez jednostkę twórczą obraz świata, na który składają się płaszczyzny aktywności ludzkiej, jednostka znajduje się/znajduje siebie w relacji do świata. A skoro jednostka stwarza sobie różne płaszczyzny, by zmanifestować swe istnienie, i znajduje się/siebie w tych płaszczyznach – zatem istnieje jako autonomiczne indywiduum.

Realizacja takiego projektu ontologii jednostki twórczej oparta jest na założeniu, że to, co jednostkowe, jest pierwotne względem tego, co ogólne, i dlatego „instrukcja stosowania” wymaga inwencji twórczej. Trzeba bowiem wychodząc od tego, co jednostkowe, przekroczyć solipsyzm i znaleźć się w relacji do tego, co zewnętrzne, przez stworzenie (a nie tylko odwoływanie się do) prawideł istnienia w relacji do tego, co zewnętrzne. Ontologia jednostki (czyli indywidualizm filozoficzny na przykładzie własnym) jest metateorią tworzenia przez jednostkę płaszczyzn istnienia. Zdaniem autora, taka spójna konstrukcja ontologii jednostki ma tylko jednostkowe spełnienie.

Faustyna Puchalska

Studia Etyczne i Estetyczne, Zbiór II: Nowoczesność i tradycja. Pod redakcją T. Szkoluta. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1995.

Studia Etyczne i Estetyczne, Zbiór II, dotyczą, jak sam ich tytuł wskazuje, koniunkcji: nowoczesność i tradycja. Przeciwwstawienie nowoczesności i tradycji jest raczej dyskusją między nowatorstwem a tradycją, postępem a tradycją, prowadzoną w różnych kontekstach i na różnych płaszczyznach, wyznaczających przestrzeń kulturową. Przestrzeń dyskusji natomiast wyznaczona jest przez świadomość ponowoczesności, przez świadomość tego, że nowoczesność to tylko projekt-do-realizacji, oparty na arbitralnych założeniach i nigdy do końca nie zrealizowany. Dzięki tej świadomości możliwa staje się wielowątkowa analiza podstaw i źródeł nowoczesnej wizji świata i jej stosunku do tradycji.

Pierwszą płaszczyzną dyskusji wyznacza poszukiwanie sensu pojęcia tradycji i pytanie o nasze relacje z tradycją: czy tradycja ma jeszcze jakiś wpływ na kształtowanie i edukację społeczeństwa współczesnego? Pojawia się tu wątek zagubienia sensu, pojmowania i przeżywania tradycji, „kurczenia się” tradycji, wynikającego z fragmentaryczności i „palimpsestowości”, nastawienia na chwilę bieżącą, charakteryzujących kulturę współczesną. Rozwinięciem tego wątku jest pytanie o prawdę i o „normatywny wzorzec człowieka” oraz kwestia odrzucania lub zachowania tradycji w kontekście konfliktu: prawda – wolność (por. Część I: *Tradycja – wartości – edukacja*, s. 19–59).

Następnie dyskusja nad tradycją i wychowaniem przeniesiona zostaje na płaszczyznę rozważań o sztuce (por. Część II: *Sztuka i wychowanie w dobie współczesnej*, s. 63–115). Sztuka rozpatrywana jest tu w aspekcie jej powinności wychowawczych, jej roli w oswajaniu przyszłości i przystosowaniu się do teraźniejszości, pozwalającej na budowanie przyszłości. Te rozważania doprowadzają czytelnika w krąg wartości i antywartości, nakreślony przez ramy relacji tradycja – autorytet – nowoczesny relatywizm (por. Część II: *W kręgu wartości i antywartości*, s. 119–161). W tym kontekście rozważane są na nowo stare problemy dotyczące wartości, prawdy, Boga, które z samej swej natury nie mogą wyrzec się ani uznawania autorytetu, ani tradycji, a pojawiają się i muszą być podjęte w świecie, którego struktury nie wyznacza już autorytet i nie spaja tradycja.

Wyznaczona przez „postęp” zmiana sensu podstawowych pojęć, takich jak życie, śmierć, godność, cnota, prowadzi do zakwestionowania dotychczasowych hierarchii wartości. „Postęp” to także propozycja nowych celów, nowych planów (projektów) przyszłości, pociągająca za sobą zmianę środków i sposobów ich realizacji. To wszystko sprawia, że nie tylko nie dysponujemy rozwiązaniami i wzorcami, do których można by się odwołać przy rozwiązywaniu odwiecznych problemów ludzkiej egzystencji, ale pojawiają się problemy zupełnie nowe, wobec których nie ma wypracowanej skutecznej strategii rozwiązań (por. Część IV: *Nowe spojrzenie na cielesność i płciowość*, s. 165–221).

Jedyne, co mogą w tej sytuacji zrobić intelektualiści, to nie tyle zapobiegać dalszemu rozwojowi zapoczątkowanych już procesów socjokulturowych, co zabiegać, by ten nieuchronny postęp nie przyszedł do nas w formach barbarzyńskich i nieludzkich. Tradycja odpowiednio „zrewaloryzowana” jawi się jako projekt przeciwstawienia się inwazji współczesnego antyhumanizmu (por. s. 14–15).

Ale na czym miałyby zasadzać się owa „rewaloryzacja”: na projekcie tradycji nowoczesnej? – oto jest pytanie.

Faustyna Puchalska

*Sztuka i estetyka po awangardzie
a filozofia postmodernistyczna.*
Zbiór rozpraw pod redakcją **Anny
Zeidler-Januszewskiej**. Warszawa,
Instytut Kultury, 1994, s. 220.

Prezentowana książka to zbiór artykułów, traktujących o sytuacji sztuki i estetyki w dobie postmodernizmu.

Część I zatytułowana *Strategie sztuki współczesnej zawiera cztery artykuły*. W pierwszym z nich Jan Stanisław Wojciechowski omawia poszczególne strategie sztuki współczesnej oraz próbuje je odnaleźć w polskiej praktyce artystycznej. W następnym artykule Grzegorz Sztabiński przedstawia konfrontację dawnego eklektyzmu z radykalnym eklektyzmem postmodernistycznym. Ewa Rewers w pracy *Spójność i rozproszenie: Słownik* rozważa przyczyny powstawania tekstów literackich i filozoficznych mających strukturę słownika. Ostatnim artykułem zamieszczonym w części I jest tekst Barbary Szczepańskiej-Pabiszczak *Postmodernistyczne oblicze tak zwanych interpretacji naturalnych w sztuce*. Czytamy w nim: „Wobec stanu «nadmiarowości» kultury podmiot percepcji postmodernistycznego dzieła sztuki (...) musi opanować umiejętność «czytania świata», powinien respektować to, «że realność przedmiotów zrelatywizowana jest do językowej gry, do powszechnych schematów percepcji i do praktycznych potrzeb, które kształtują nasz sposób organizowania świata (...)»” (s. 40).

Część II, *Sztuka i media*, zawiera trzy artykuły. Pierwszy, autorstwa Anny Jamroziakowej, traktuje o zmianie stosunku obrazu i rzeczywistości, o zatarcu granicy między realnością nierzeczywistą a doświadczaną rzeczywistością, w przysługującej jej realności. W następnym artykule Maria Gołębiewska zwraca uwagę na „telewizję jako pewien fakt społeczny, tekst wpisany w kontekst kulturowy, który można badać przy pomocy poststrukturalistycznych metod dekonstrukcjonizmu” (s. 64). W trzecim artykule Anna Zeidler-Janiszewska przedstawia Lyotardowską koncepcję eksperymentowania.